

EMINESCU ÎN SCRIERILE LUI N. STEINHARDT

Ioan PINTEA

Scriitor, Biblioteca Județeană
„George Coșbuc”, Bistrița-Năsăud

Această intervenție a mea constă în prezentarea unei lecturi pe care am făcut-o pe baza altei lecturi – o lectură foarte importantă, făcută de Nicolae Steinhardt.

Nicolae Steinhardt nu se numără printre eminescologi, dar poate ar trebui să se țină cont de acest lucru și să fie citit în perspectiva aceasta a interpretării corecte a lui Eminescu și din alt punct de vedere. Pentru că, până la urmă, este foarte important că Eminescu este citit din atâtea perspective și interpretat de pe atâtea poziții critice. Sigur, clișeizarea lui, ceea ce a menționat și Alex Goldiș, și Doris Mironescu, și Mircea A. Diaconu, deranjează, și deranjează, în primul rând, vizavi de interpretarea corectă a operei lui Eminescu și, desigur, a vieții lui.

Nicolae Steinhardt nu se numără printre eminescologii celebri, dar este un autor și un cititor fidel lui Eminescu; el a citit cu mare atenție, a avut și experiența carcerală, în care s-a folosit foarte mult de Eminescu, îi aduce un elogiu extraordinar și în *Jurnalul fericirii*. Însă eseistica lui este, după părerea mea, o eseistică ce ar trebui citită și recitată. Lumea se oprește mereu, când e vorba de Steinhardt, la *Jurnalul fericirii*, și e păcat. Sigur, probabil, și la *Cartea de predici*, la *Dăruind vei dobândi*, dar nu merge mai departe. Or, eseistica lui este extrem de importantă, pentru că, de fapt, cărțile celebre ale lui Steinhardt se zidesc, se construiesc tocmai pe eseistica lui.

Steinhardt i-a dedicat foarte multe texte lui Eminescu, a avut și multe inserturi în cărțile lui vizavi de Eminescu, dar sunt texte întregi despre poezia și viața lui Eminescu. Primul text în care Steinhardt scrie despre Eminescu este publicat în volumul *Între viață și cărți*. Este volumul care a apărut după ieșirea lui din pușcărie, iar textul se numește *Revenire asupra curajului*. Aici vedem că perspectiva din care îl interpretează Steinhardt pe Eminescu este cu totul nouă. De fapt, dacă îl citim pe Steinhardt cu mare atenție, vedem că interpre-

tările pe care le are asupra operei – nu numai asupra operei lui Eminescu, dar și asupra celorlalți autori – sunt cu totul și cu totul noi. Eu vă spun din perspectiva de om al bisericii, de teolog: nu știu să existe o carte de predici mai importantă – de la Eliade încoace – decât *Dăruind vei dobândi*. Toate interpretările de acolo nu le mai găsiți în alte cărți de predici.

Ceea ce face Steinhardt este foarte important, dar, în același timp, în mod paradoxal, el nu se duce în erezie, cum nu se duce nici vizavi de Eminescu atunci când îl pune, oarecum, în consonanță, în armonie cu neamul. Pentru că ar fi destul de complicat să vorbim despre Eminescu patriot, Eminescu și națiune etc. Steinhardt are curajul să o facă, dar într-un mod absolut înnoitor. Iar actualizarea, la care se referea și Alex Goldiș, este foarte importantă.

Steinhardt tocmai pe această actualizare a lui Eminescu merge. Vă dau un exemplu dintr-o interpretare pe care o are asupra poeziei *Glossă*. Toți am înțeles *Glossă* altfel sau, poate, am înțeles-o în același fel, pentru că așa ne-a predat-o profesorul de la școală. Steinhardt însă spune așa: „*Glossa* e înțeleaptă, e solomonică, slujitoare a bunului-simț, a luării-aminte și a circumspecției. Ce propune, ce predică? Ne-amăgirea și ne-teama – două minunate însușiri ale omului aflat în vâltoarea unei societăți ipocrite, unde minciuna e suverană, înșelăciunea, mare și tare, iar zgomotele deșarte și monotone țin loc grăirii care exprimă neocolit gândurile. Într-o lume cu două fețe, unde adevărul și contrafacerea lui își trăiesc paralel traiul, desigur că bună și elementară e povața: «Nu te prinde lor tovarăș!»”

Iată o actualizare a *Glossei*, la vremea aceea, înainte de 1989, dar Eminescu poate fi actualizat din plin și acum. Este vorba nu numai de o actualizare pe această structură, a criticii interpretative specializate, ci și la nivelul acesta care ține de moralul și de tagmele unei societăți.

Trebuie să subliniem că Steinhardt, de pildă, în primul text din *Între viață și cărți*, care este despre Eminescu, marșează foarte mult pe curaj și libertate. Fiind foarte lucid atunci când l-a interpretat pe Eminescu, el a avut un curaj nemaipomenit, dar nu numai curajul că ai atitudinea asta, ci și ca interpretare. Să-l interpretezi din această perspectivă pe Eminescu este ceva, după părerea mea, aparte. Cum e să interpretezi fericirea, iar tu să fii într-o nenorocire care nu are margini?! În pușcărie, închis, și să spui că „aici mi-am găsit fericirea”.

Există un text la Steinhardt care spune că poezia lui Eminescu trebuie actualizată și merge până acolo încât ne vorbește despre sincronism. Eu am avut niște îndoieli: Caragiale e jucat așa cum e jucat, asta e piesa scrisă de

Caragiale – atunci Caragiale așa trebuie să fie, nu?! Cum sunt replicile acolo, cum e decorul acolo sau textul ș.a.m.d. Vine Steinhardt și spune: nu!, opera trebuie actualizată, trebuie contemporaneizată, trebuie adusă la timpul pe care tu îl trăiești. Iată ce spune Steinhardt: „Odată cu fiecare generație, anii 1820 arată altfel și sunt înveșmântați în alt chip”. Și atunci i-am dat dreptate și lui Andrei Șerban și-i dau dreptate și lui Radu Afrim.

Deci actualizarea aceasta care trebuie făcută permanent – și ne spune aceste lucruri nu un om de la catedră, de la universitate sau un critic literar, ci ne spune un teolog, un eseist, un frate evreu convertit la creștinism, la ortodoxie.

Se poate vorbi foarte mult despre această pasiune, despre această patimă a lui Steinhardt pentru poporul român și neamul românesc și pentru Biserica Ortodoxă, astea sunt mărturisirile lui. E un tip și un eseist absolut cosmopolit, dar are și această parte din care reiese dragostea lui foarte mare (el este un evreu convertit) pentru poporul român și pentru cultura românească. De aceea vorbește extraordinar despre Blaga și dimensiunea românească din filozofia lui, despre Noica, despre *Meșterul Manole* – foarte interesant, cine mai vorbește despre *Meșterul Manole*?! – altfel. Trebuie să citiți, să vedeți ce spune Steinhardt și cum actualizează *Miorița*, de pildă, și alte mituri pe care le avem.

Voi încheia cu o interpretare a lui Steinhardt asupra poemului eminescian *Doina*. N-am mai întâlnit în critica literară românească o asemenea interpretare. *Doina* este, de multe ori, considerată o poezie xenofobă, o poezie din care reiese ura față de străini. Iată însă o interpretare dată de un evreu (este foarte important acest lucru, dacă te gândești la toate textele pe care le-a scris Eminescu despre chestiunea evreiască): „*Doina* e mai degrabă o poezie heideggeriană (Steinhardt a scris prefața la volumul Svetlanei Paleologu-Matta, *Eminescu și abisul ontologic*, pe care a construit-o, de asemenea, pe această teorie a lui Heidegger, pe filozofia lui Heidegger – *n.n., I.P.*), antitehnicistă, ecologică, verde – decât xenofobă; desigur că e heideggeriană: și cum vin cu drum de fier/ toate cântecele pier/ zboară păsările...” ș.a.m.d. Merge mai departe și spune: „*Doina* pare mai puțin violentă și xenofobă, e mai ales un strigăt, o încercare de a descânta blestemul ancestral; și tot astfel e mai cu seamă o imprecăție, o descântare, un contra-blestem, o dezlegare – cum spune limbajul bisericesc –, o imprecăție anti-vrăjitoarească, o strigătură, de unde și tonul violent, declamatoriu-impredicativ, descântător, foarte apropiat de cel al blestemelor Sfântului Vasile cel Mare. *Doina* se cade a fi citită cu glas puter-

nic, răstit, afurisoriu și destingătoriu – glasul vraciului care descântă blestemele”. Ca să înțelegi interpretarea aceasta, trebuie să ai în față Molitvenicul.

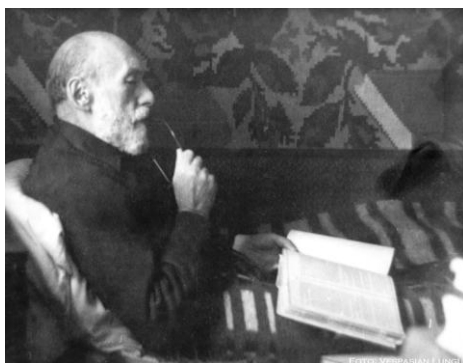
Am menționat toate acestea pentru a vă îndemna să-l citiți și să-l recitiți pe Eminescu, să-l citiți și să-l recitiți pe Steinhardt, pe care, la un moment dat, putem să-l punem acolo, mai la margine, și printre eminescologi.

Rezumat: Nicolae Steinhardt nu se numără printre eminescologi, dar în eseistica sa sunt multe texte despre poezia și viața lui Eminescu. Deosebit de interesante sunt comentariile la poeziile *Glossă*, *Doina*, prin care gânditorul realizează acțiunea de actualizare a operei eminesciene, actualizare pe care critica literară specializată ar trebui să o facă în mod permanent. Datorită acestor interpretări ale poeziei lui Mihai Eminescu, N. Steinhardt ar putea să-și găsească un loc printre eminescologi.

Cuvinte-cheie: Mihai Eminescu, N. Steinhardt, actualizare, eminescologie, operă poetică, *Glossă*, *Doina*.

Abstract: Nicolae Steinhardt is not to be found among the eminescologists, but there are many texts about Eminescu’s poetry and life in his essayistics. The comments on the poems *Glossă* and *Doina* are particularly interesting, through which N. Steinhardt succeeded in updating Eminescu’s work, an update that the specialized literary criticism should permanently do. Due to these unique interpretations of Mihai Eminescu’s poetry, N. Steinhardt could take his place among eminescologists.

Keywords: Mihai Eminescu, N. Steinhardt, update, eminescology, interpretation, poetic work, *Glossă*, *Doina*.

Nicolae Steinhardt

(foto: Vespasian Lungu / www.societatesicultura.ro)